

Erregeak, euskaldunen jauen

XVI. mendean, Gaztela eta Frantziako erregeak euskaldunen errege bihurtu ziren: Gaztelakoa, hegialdeko *euskaldunen* nagusi; eta Frantziakoa, iparraldeko *euskaldunen* jautxo zituzten. Herriko lege zaharrak (foruak) zin egiten nortasuna zutelako euskaldunek eskubide historiko bereziak zituzten eta erregeek Euskal Erregearen menpekoak izan arren, berezko

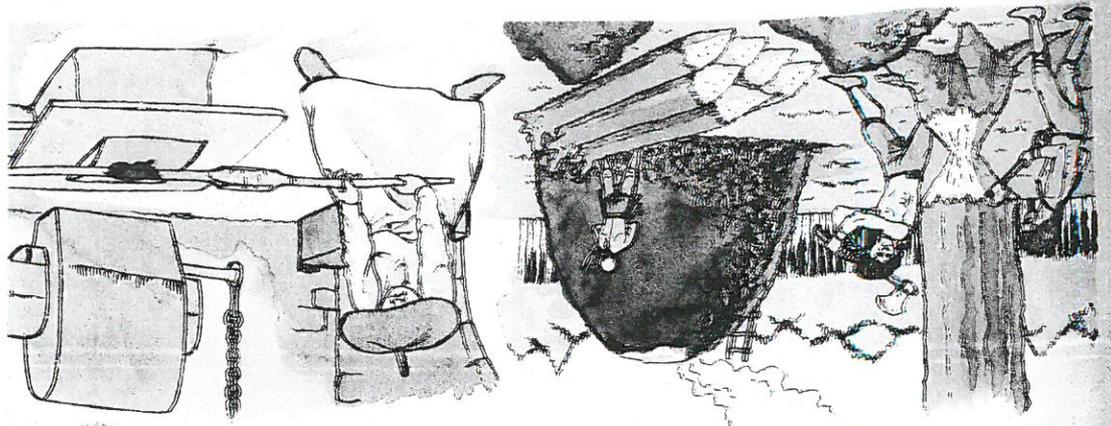
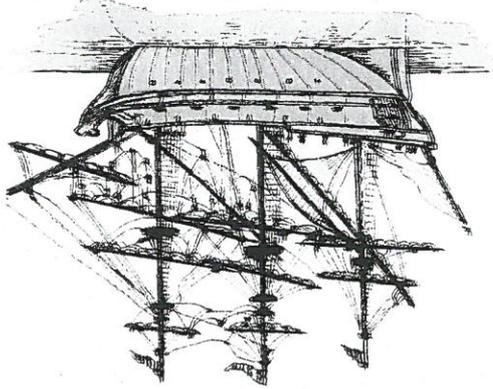

Bizkaitarrak

XVI. mendean, eta geroago, euskal lurraldeetako bizilagunei eta euskaraz zekitenel, euskal marinel, merkataritza eta produktuei, *bizkaitarrak* edo *vitcalinos* deitzen zitzaizkien mundu osoan zehar. Kantauri Itsasoari, gaur egun ere, Bizkaitiko Itsasoa edo Golkoa deitzen zaio. Izan ere, euskaldunek, kostaldeko euskaldunek bereziki, Europako herralde aurreratuenean pareko garapena izan zuten Aro Modernoaren hasierako garaian honetan.

Euskaldunak XVI. mendean

Ekonomia, indartsu Isasoko merkataritzak eragina, euskal kosialde osok urte operoak **bizi** izan zituen ekonomia artan. Euskaldunek merkataritzaren inguruan antolatu eta indartu **zuten** industria: ontziginza, burdinginza, armagintza, arrantza... Bizkaiko burdinak eta beste zenbait produktuk (arrak, arraina...) **ospe** handia zuten Europar eta Amerikan. Euskaldunek merkataritza eixeak zituzten beste zenbait **hernialdetako** kai eta merkatuetan.

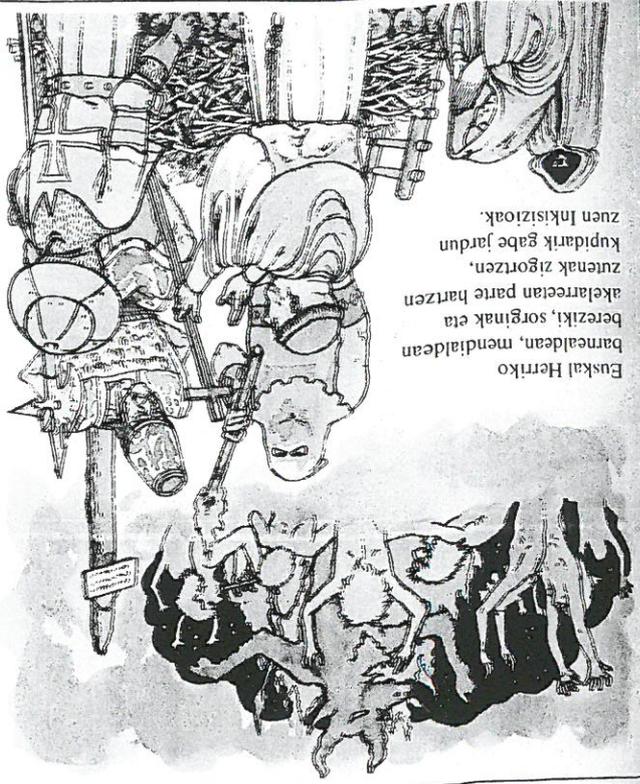
Erlitioa eta Inkisizioa

Kristautasunaren barnean zatiketa gertatu zen Europa osoan, eta Aita Santuaren aldekoak eta kontrakoak elkarren aurka jarri ziren. Euskal Herrian ere gorabehera asko ezagutu ziren garai honetan erlijio arazo hauek zirela medio. Gertakari samingartienak, Inkisizioak sortu zituen, gizon eta emakume asko zigortu eta sutan erretzera ere itziz.

Erlitio kristaua
Ertomako Aita
Santuen
esantara
jartzaren alde
lan gogorra
egin zuen San
Lotlakokak.

Euskal Herriko
barnealdean, mendialdean
berezi, sorginak eta
akelarretan parte hartzen
zutenak zigortzen,
kupidarik gabe jardun
zuten Inkisizioak.

Aro Moarnoko euskaldun ospetsuak

XVI. eta XVII. mendeetan, oraindik euskaldun gehienak nekazariak baldin baziren ere, gero eta handiago zen beste lanbidetan aritzen zirenen kopurua. Merkatariak, zientzilariek, arrantzaleak, eskulangileak, funtzionariak... Euskal Herriko ekonomia bizkortzen zihonan heinean, bizimodua aldatu egin zen eta euskaldun askoren ekintzak eta aurkikuntzak garrantzitsuak bilakatu ziren.

Andres Urdaneta (1508-1568)

Ordizian jaioakoa fraile euskaldun honek sekulako laguntza eskaini zien garai hartako marinelei, itsas nabigaketan egin zituen aurrerapenengatik. Ozeano Barea gurutzatuz itsasbide berriak ireki eta Filipinetako konkistan ere lagundu zion Migel Lopez de Legazpi zumarragarriari.

Miguel Servet (1511-1553)

Tuteran jaioa, zientzilaria nafarrak medikuntza arloan aurkikuntza bikaina egin zuen bere garairan: odol-zirkulazioarena. Europa guztian zehar ibili zen eta baita garaiko erlijio botroketa parte hartu ere. Italiara ihesi zihuala, Genevan atxilotu, epaitu eta hil egin zuten sutan erreta.

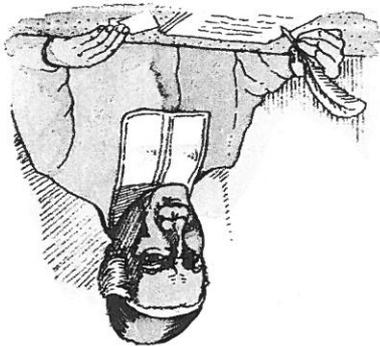
Benat Etxepare

Garazi inguruan, ustez Sarrasketan, jaioa omen zen. Etxepare izan zen euskaraz idatzitako lehen libururen egilea: *Linguae Vasconum Primitiae*, 1545. urtean inprimatua.

Axular (1556-1644)

Pedro Agerre izena zuen eta Urdazubiko Axular baserrian jaio zen. *Gero* izeneko bere idazlanari esker, predikari handi eta jakintsuaren ospea eta irudi erdi mitikoa lortu zituen.

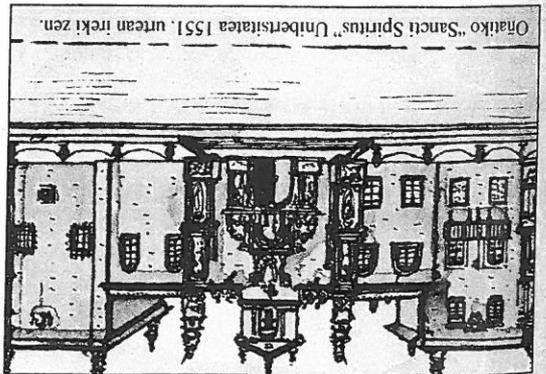

Rodrigo Santxex de Mercado Zuazola

(1465-1548)
 1465. urte inguruan jaiotako onaitar hau izan zen Onaitiko Unibertsitatea, Euskal Herriko lehengoa, martxan jartzeko ahaleginak egin zituen. 1540. urtean sortu zuen Unibertsitatea. Bere gogoan erabat bete gabe hil bazen ere, handik hiru urtera martxan jarti zuten berak utzitako diruari esker. Avilako apezpiku izan zen eta zeuzkan ondasun guztiak euskaldunentzako Unibertsitate hau eraikitzeko utzi zituen.

Arnau Oihenart

(1592-1667)
 Euskal Herri osoko lehen historia idatzi zuen. Maulen jaiotako zuberotar hau legegizona zen eta auziak konpontzen jardun zuen. Oihenart eskolatua eta ikasiaz zen. Garaiko pentsakeraren ikertzaile aurrerakoa, giza balioak gainontzeko gauzen gainetik estimatzen zituen.

Onaitiko "Sancti Spiritus" Unibertsitatea 1551. urtean ireki zen.

Esteban Garbait

(1533-1599)
 Arrasatearra zen. 1592. urteaz geroztik, Gaztelako Felipe II.a erregearen kronikari izan zen. Espainiako lehen historia orokorra idatzi zuen. Idazlan honi esker, Euskal Herriko historiari buruzko datu ugari jakin ahal izan dira.

Aita Manuel Larramendi

(1690-1766)
 Manuel Garagorri Larramendi zuen benetako izena eta Andoaínen jaio zen. Jesusen Lagundikoa izan zen eta uskararen alde lan bikaina egin zuen, garai hartan beste jakintsuek euskarari buruz ziotenari aurre eginiz. Lehen euskal gramatikalaritzat hartu ohi da.

Xabier Muniibe

(1723-1785)
 Peñafloridako kondea zen, eta XVIII. mendeko ideia bertak, ilustrazioko ideiak, Euskal Herria ekarti zituen. Euskal Herriaren Adiskideen sortzaileetakoa izan zen. Erakunde honen inguruan kultura eta zientzia landu ziren.

Joan Jose Elhuyar (1754-1796) eta Fausto Fermín Elhuyar (1755-1833)

Peñafloridako kondeak eragindako Euskal Herriaren Adiskideen erakundeak antolatutako lan-taldeen barruan, anai hauek aurrerapen bikaina eman zitoten zientziari. Wolframioa aurkitu zuten.

